

de ç) només s'expliquen si en portuguès és paraula d'origen mossàrab (comp. *pall* «palo en que se arma la red», «picota», «percha de gallinero» en *PALC.*). Prou coneguda és la importància de l'abalissament en els ports fluvials com el de Lisboa, sempre a punt d'enllacar-se i enrubinar-se pels alluvions que arrossega el riu. De Lisboa, situada en terra mossàrab, *baliza* s'estendria per Espanya i França, d'on després va passar al bretó, al romanès, etc.¹ Que és paraula més antiga i molt més arrelada en portuguès que en els altres idiomes, ho indiquen les diverses accs. que té a Portugal i només allí. Abona aquesta etimologia el fet que, segons Jal (p. 227b), antigament les balises consistien en «longues perches ou palis plantés au fond de la mer», i que un doc. francès de 1612 (ibid., 1116b) usa com a sinònims *balise* i *palissade de navires*.

DERIV.: *Balisar* [1839] o *abalisar*. J. G.

¹ És impossible fonèticament, i en tots sentits, l'etimologia francesa proposada en Bloch₂ (*baif* derivat de *BATARE).

BALLAR, del ll. tardà BALLARE id., que sembla ser una adaptació del gr. *πάλλειν* 'saltar, balandrejar-se' al llatí vulgar. □ 1.ª doc.: és ja freqüent a la fi del S. XIII en Ramon Llull i a les *Vides de Sants Rosselloneses*.

Es llegeix, p. ex., a *Blanquerna* (NCL. I, 124.20; II, 115.14). Vegeu-ne més documentació medieval i de la Renaixença en *DAG.*, *DBal.*, *AlcM.*, etc. Verb comú a totes les llengües romàniques llevat del romanès, si bé en algunes d'elles li ha fet gran concurrència el tipus *DANSAR* (fins a fer-lo caure en desús en francès) i en castellà i portuguès confonent-se amb un mot d'un altre origen va donar *bailar*. Però el mot llatí d'on prové *ballar* és estrany del tot al llatí clàssic i a tota altra forma de llatí antic, en els quals s'emprava amb aquest sentit *SALTARE*; fins i tot el llatí vulgar i colloquial (*nemo fere saltat sobrius*, feia dir Terenci a un dels seus personatges), i amb aquest sentit es va conservar en les formes més antigues del castellà (*sotar*) i portuguès, mentre que en català, occità i italià ha restat sempre el mot bàsic, a desgrat de la competència amb *dansar*, mot d'origen foraster, probablement no europeu que en català ha servat sempre un matis d'expressió rebuscada. En llatí *BALLARE* apareix primerament en Sant Agustí i resta de moment poc usat pels escriptors, si bé reapareix després més sovint a partir del S. VI; potser ja s'usava en el S. I, car en una inscripció pompeiana es veu un mot *baliator*, que potser és un mer lapsus per *ballator* 'ballador'.¹ També es troba un baix grec *βαλλίζω* 'jo ballo' algun cop des del S. IV, però com que no apareix més que a la Magna Grècia, és probable que aquest, més que font del mot llatí, sigui un préstec del llatí vulgar al grec d'Itàlia.² Al principi degué ser el nom de danses vulgars i poc edificants, car *ballare* apareix sovint en prohibicions, formulades per textos eclesiàstics i morals, amb clara al·lusió a moviments orgiàstics i de disbauxa; així *βαλλίζεν*

en els cànons del Concili de Laodicea, S. IV, ve oposat a *ὀρχεῖσθαι*, que expressa especialment la dansa individual i solemne, militar, religiosa, gimnàstica i pantomímica.

Ens ajuda molt a veure aquest curiós passat social, i aquest matisat fons semàntic, una excel·lent monografia de l'escola zuriquesa, Fritz Aeppli, *Die wichtigstan Ausdrücke für das Tanzen in den romanischen Sprachen*, *BhZRPb.* LXXV, 1925, 11-12, 52-54, i la resta de l'obra, on es fa notar la quantitat enorme de manlleus d'una llengua a l'altra en els verbs que expressen la idea de 'dansar' en les llengües europees, o la de balls particulars: es tracta d'un terreny fonament subjecte a la variació de les modes, i que per tant tot mot hi tendeix pertot a ser reemplaçat, cop i re-cop, per mots nous, sentits com a més moderns, més incitants o més elegants. Quan a *BALLARE*, sembla haver-se pres del gr. *πάλλειν*, hellenisme vulgar ja antic que significava estrictament 'batzegar, sorollar', 'agitar o remenar boles de sort, daus' i també 'donar bots, saltironar'; en *Lisistrata* d'Àristòfanes sembla usar-se com a intransitiu per a 'brandar, balancejar-se'; d'ací degué passar a usar-se en llatí vulgar per a danses fortament agitades o bellugadisses, de la mena de la rumba. Cf. Rohlf, *ZRPb.* XLIX, 115; Bruch, *ibid.* XLIX, 516-24; W. u. S. IX, 123; Liebermann, *ASNSL* CXXLI, 234-5; glosses de *ballare* i de *βαλλίζω* en el *CGL* II, 255.43; III, 432.45; VI, 209, 126, 127.

Per a la història del mot en les llengües romàniques veïnes, i en particular per a la treballosa explicació del cast. i port. *bailar*, veg. el *DCEC* I, 359-360. Els límits entre aquesta forma i la nostra, no coincideixen ben bé amb la frontera lingüística, no sols perquè a Benasc *ballar* és encara el mot d'ús unànime, sinó perquè s'estén encara a alguns pobles i valls estrictament aragonesos, si bé és veritat que a Bielsa ja diuen *bailar*. Tinc bastantes dades orals recollides per a diversos balls populars a l'Alt Pallars, a Bielsa i sobretot a Benasc, que no és aquest el lloc de publicar. *AlcM* reuneix valuosa informació fraseològica de *ballar* en sentits figurats. Molt general a tot el domini, i no aclarida completament, és l'expressió del tipus *ballar-la magra* o *prima* o *grassa* o..., usats sobretot en el Principat i als Comtats («pobrassos: *la ballaven puta!*») vaig sentir, fins i tot, a la Bastida, falda NE. del Canigó, quan corriem per aquells masos amb Josep Seb. Pons).

DERIV.: *Ball*, ja a la fi del S. XIII, en Llull («Sonà esturments en los quals faia los bals e les notes...», *Blanquerna*, NCL. II, 132.13); postverbal molt antic, comú a totes les llengües romàniques que han tingut el verb; entre els balls populars i antics entre el poble es destaca per la seva gran extensió popular el *ball pla*; a Benasc és original i fonament popular el «*ball de Benàs*» (que ells anomenen per excel·lència «*el ball*»). *Balla*, *balles* f. pl., que ja apareix repetidament a les *Vides Ross.* del S. XIII (veg. en el gloss. d'allí) i que després mostra particular vitalitat en el Rosselló (doc. de 1398, en Alart, *Inv.*, s. v. *disfressat*; doc. del S. XV, *RLR* xxx, 351; especialment